

Puolueilla on eroja! Periaateohjelma-analyysi

FRED KARLSSON JA MATTI WIBERG

Johdanto

Millaisia *tekstejä* eduskuntapuolueiden periaateohjelmat¹ ovat? Katsauksemme tavoitteena on analysoida ohjelmia ennen kaikkea sanastollisesti eritellen niiden yhtäläisyyksiä ja eroja. Puoluelain (10/1969, §§1–2) mukaan puolueella tarkoitetaan oikeusministeriössä pidettävään puolerekisteriin merkittyä rekisteröityä yhdistystä, jolla on säännöistä ilmenevän tarkoituksen toteuttamiseksi laadittu, yhdistyksen valtiollisessa toiminnassa noudatettavat periaatteet ja tavoitteet ilmaiseva yleisohjelma. Ohjelma on oleellinen puolueen konstituiva elementti.

Puolueohjelmatutkimusta on vähän (mm. Borg 1965, Aarnio 1998, Sundberg 1996, Mickelsson 2007 sekä Paastela ja Paloheimo (toim.) 2006). Puolueohjelmia on monenlaisia. Borg (1965,17–19) jakaa ne arvoperiaatteita ilmentäviin periaateohjelmiin, lyhyehköä ajanjaksoa koskeviin, konkreettisiin ja monesti yksityiskohtaisia toimintatavoitteita esitteleviin ja propagoiviin toimintaohjelmiin sekä periaate- ja toimintaohjelman välimuotoon sijoituihin yleisohjelmiin. Ohjelmat ovat puolueiden ideologisten sitoumusten ja periaatteitten kirjauksia, jotka ovat läpikäyneet laajan järjestökäsittelyn ja yleensä varsin laajan jäsenkeskustelun.

¹ Käytämme Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston Pohtiva-puolueohjelmatietokantaan arkistoituja tuoreimpia periaateohjelmia. Vihreiden osalta käytämme hyväksytyä ohjelmaa; Pohtivas-
sa on vain luonnos. Artikkelissamme Karlsson ja Wiberg (2010) analysoimme puolueohjelmien kielipiillista kompleksisuutta.

Teesi puolueiden samankaltaistumisesta esitetään usein niin ajankohtaiskeskustelussa kuin tutkimuksissa (Rantala 1981, Sundberg 1996, Mickelsson 2007, Paloheimo ja Raunio (toim.) 2008). Missä määrin ohjelmat ovat kielellisesti ja sisällöllisesti toistensa kaltaisia? Emme voi tutkia ohjelmien mahdollista historiallista samankaltaistumista eli niiden homogenisoitumista ja konvergoitumista tarkastelemalla pelkästään tällä hetkellä voimassa olevia ohjelmia, mutta voimme poikkeikkaustutkimuksena arvioida nykyisten ohjelmien samankaltaisuutta.

Ohjelmien nimet, tavoitteet, hyväksymisajankohdat sekä jatkossa käytettävät lyhenteet ovat aakkosjärjestyksessä seuraavat:

KANSALLISEN KOKOOMUKSEN PERIAATE-OHJELMA. Hyväksytty Joensuun puoluekokouksessa 9.–11.6.2006. (Kok)

KD:N PERIAATEOHJELMA. Suomen Kristillisdemokraatit r.p. 10.11.2006. Kristillisdemokraattien tavoiteohjelma vaalikaudelle 2007–2011. (KD)

KESKUSTAN PERIAATEOHJELMA. Kohti tasa-arvoista, luonnonmukaista sivistisyhteiskuntaa. Hyväksytty Oulun puoluekokouksessa 10.6.2006. (Kesk)

PERUSSUOMALAISTEN PERIAATEOHJELMA. Perussuomalaisten lähiajan tavoiteohjelma. Kokkola 2005. (PS)

RKP:N PUOLUEOHJELMA Askeleen edellä. Hyväksytty Vaasan puoluekokouksessa 11.6.2006. (RKP)

SOSIALIDEMOKRATIAN PERIAATTEET OIKEUDENMUKAISEEN MAAILMAAN. Hyväksytty XXXVIII puoluekokouksessa Turussa 29.5.1999. (SDP)

VASEMMISTOLIITON PERIAATEOHJELMA. Vasemmiston tie oikeudenmukaiseen maailmaan. Hyväksytty 5. puoluekokouksessa 16.6.2007. (Vas)

VIHREIDEN PERIAATEOHJELMA. Vihreän liiton periaateohjelma Tehtävänä reilu muutos. Puoluekokouksen 28.5.2006 hyväksymä periaateohjelma. (Vihr)

Ohjelmaotos on sama kuin Paastelan ja Paloheimon antologiassa (2006).

Tutkimustehtävä

Tarkoituksenamme on lingvistisin keinoin eritellä ohjelmia vastaamalla kahteen kysymykseen:

Mitä sanastollisia eroja periaateohjelmien välillä voidaan todeta?

Mitä nämä erot kertovat puolueiden politiikan painopisteistä tai niiden puutteesta?

Tutkimustehtävämme toteutamme vastaamalla seuraaviin tarkempiin kysymyksiin:

Miten ohjelmien dispositiot eroavat toisistaan?

Miten ohjelmat eroavat toisistaan monisanaisuudeltaan?

Mitkä leksikaaliset sanat (lekseemit) esiintyvät tai ovat esiintymättä?

Mitkä sanat esiintyvät vain yhdellä puolueella eli ovat tälle tyyppillisiä?

Mitä luvataan tehdä, verbeillä ilmaistuna?

Miten ohjelmat eroavat toisistaan direktiivien eli toimintasitoumusten suhteen?

Tutkimusmenetelmänä sovellamme puolueohjelmien sanojen frekvenssianalyysia sekä automaattista morfologista analyysia, jolla palautamme taivutetut sanat perusmuotoihinsa. Yhdistääksemme yhteen kuuluvat taivutusmuodot ja päästäksemme käsiksi lekseemeihin (perusmuotoihin) ja niiden frekvensseihin sekä saneiden muotoopillisiin piirteisiin olemme käyttäneet Lingsoft oy/ab:n automaattista suomen kielen lauseenjäsentä FINCG (”Finnish Constraint Grammar”).

Kielioppiterminologian osalta noudatamme Hakulisen et al. *Ison suomen kieliopin* (2004) käytänteitä.

Ohjelmien dispositio

Dispositioltaan ohjelmat poikkeavat toisistaan. Kok:n ohjelma koostuu kolmesta luvusta ja alkaa ohjelman rakenteen esittelyllä. Käytetään alaotsikon tapaisesti iskusanoja kuten *sivistys*, *kannustavuus* ja *välttäminen*. KD:n pitkä ohjelma koostuu 30 numeroimattomasta otsikoidusta alajaksosta ilman pääotsikkoa. Kesk:n pääotsikko on ”Kohti tasa-arvoista, luonnonmukaista sivistisyhteiskuntaa” ja ohjelma koostuu kuudesta otsikoidusta alajaksosta. Jaksottajina toimivat myös sitaatit Alkiolta, Snellmanilta ja Kekkoseilta. PS:n ohjelma on lyhin ja koostuu kahdeksasta otsikoidusta alajaksosta, joista seitsemän yhden kappaleen mittaisia.

RKP:llä on iskusanan ”Askeleen edellä” alla kahdeksan numeroitua ja otsikoitua pääjaksoa, joista melkein jokainen rakentuu useista numeroiduista mutta otsikoimattomista, kappaleen mittaisista alajaksosta. SDP:n teksti koostuu neljästä numeroimattomasta pääjaksosta, joista ensimmäinen toimii pääotsikkona – ”Oikeudenmukaiseen maailmaan”. Vas:n ohjelmassa on kuusi numeroitua pääjaksoa ja niiden alla numeroimattomat alaotsikot. Ohjelma alkaa koko disposition esittelyllä ja yleisotsikolla ”Vasemmiston tiet oikeudenmukaiseen maailmaan”. Vihreiden pääotsikko on ”Tehtävänä reilu muutos”, jota seuraa kolmen roomalaisittain numeroidun pääjakson sisällysluettelon tapainen yleisesittely. Iskusana *reilu* toistuu tekstissä ja tekstiä jaksottaen 18 kertaa.

Läheskään kaikki puolueet eivät ole kiinnittäneet huomiota tekstin kokonaisilmeeseen. Kolmena ääritapauksena voidaan pitää KD:n monisanaista, löyhästi strukturoitua sekä pitkiä kappaleita sisältävää ohjelmaa, RKP:n pikkutarkkaa dispositiota ja PS:n lyhyttä ohjelmaa.

Saneiden ja lekseemien määrät

Sane on juoksevan tekstin sanaesiintymä (token), joita tässä virkkeessä on 11. Sane on alfanumeeristen merkkien jono, jonka kummallakin puolella on välilyönti, välimerkki tai kappaleen alku- tai loppumerkki. Välimerkki ei kuulu saneeseen. Saneet ovat **sanetyypinsä** esiintymiä. Lekseemi on sana mukaan luettuina sen kaikki taivutusmuodot. Lekseemiin TALO kuuluvat sanetyypit *talon*, *taloissa*, *talojemmepa* jne. – yli 2000 sanetyyppiä.

Taulukko 1. Saneiden, sanetyyppien ja lekseemien määrät sekä type/token-suhteet.

	saneet	sanetyypit	tyyp/saneet	lekseemit	leks/saneet
KD	13666	6463	0,47	3579	0,26
Vihr	6218	3156	0,51	1808	0,29
Vas	2857	1591	0,56	1032	0,36
RKP	2707	1587	0,59	986	0,36
Kok	2607	1417	0,54	819	0,31
Kesk	1792	1124	0,63	716	0,40
SDP	1187	768	0,65	512	0,43
PS	624	459	0,74	376	0,60
summa	31658	16565		9828	
keskiarvo	3957	2071		1229	
mediaani	2657	1502		903	

Taulukko 2. Ohjelmien yhteisten lekseemien prosenttiosuudet puoluepareittain.

	n(leks)	KD	Vihr	RKP	Vas	Kok	Kesk	SDP	PS
KD	3579		28,7	17,7	16,3	16,0	13,2	9,8	7,5
Vihr	1808	56,9		29,1	31,1	26,9	23,0	17,5	11,7
RKP	1032	61,4	51,0		36,9	35,6	33,2	24,7	14,9
Vas	986	59,1	57,1	38,5		35,7	31,6	28,0	16,0
Kok	819	69,9	59,4	44,8	43,0		41,5	29,8	19,0
Kesk	716	66,1	58,1	47,9	43,6	47,5		32,4	19,4
SDP	512	68,1	61,9	49,8	53,9	47,7	45,3		18,6
PS	376	71,5	56,1	41,0	42,0	41,5	37,0	25,3	
summa	9828								

KD:n sanemäärä on 22 kertaa suurempi kuin PS:n. Sanemäärien keskiarvo on vajaa 4000, mediaani 2657. KD:n ohjelma on pitkä ja vihreidenkin pitkänpuoleinen, PS:n lyhyt ja SDP:nkin lyhyenpuoleinen. Vas, RKP ja Kok ovat lähellä mediaaniarvoa.

Sanetyyppien määrän suhde sane-esiintymiin kuvaa tekstin saneiden toisteisuutta. Mitä pidempi teksti on, sitä enemmän siinä on toistoa. Sanetyyppejä esiintyy yhteensä 16 565 (= kaikkien puolueiden käyttämien sanetyyppien unioni), joista 12 112 on erilaisia. Korrelaatio ”suurempi sanemäärä – alhaisempi type/token-suhde” pätee kaikkiin paitsi Kok:een, jonka teksti on toisteisin.

PS tarvitsee vain 376 eri leksikaalista sanaa ja 624 sane-esiintymää perustavoitteidensa kuvaukseen, KD 10-kertaisen määrän lekseemijä ja

20-kertaisen määrän saneita. Lekseemien määrän mediaani on 903, jota lähinnä ovat Vas, Kok ja RKP. Oikeanpuoleinen sarake vahvistaa, että Kok:illa on muita suurempi taipumus puhua toistuvasti samoista asioista.

Saneiden pituuksissa (kirjaimina) ei ole merkittäviä eroja. Sanepituuksien keskiarvojen vaihteluväli on hyvin pieni (8,47–8,86) ja mediaani on kaikilla 8 paitsi PS:llä 9. Käyttämässämme Helsingin Sanomien verrokkitekstissä (viisi poliittista uutista 7.2.2009, 757 sanetta) sanepituuden keskiarvo on 8,3 ja mediaani niin ikään 8. Puolueohjelmien kieliasu saneiden tasolla on siis kompleksisuudeltaan samankaltaista ja lähellä yleistajuttavuuteen pyrkivän sanomalehden verrokkiaineistoa.

Taulukon 1 lekseemien summaluku 9828 tarkoittaa eri puolueiden käyttämien (samojen tai

eri) lekseemien unionia. Käytettyjen eri lekseemien määrä on 5421. Kolmasosa lekseemeistä (n = 1816) esiintyy enemmän kuin yhden puolueen ohjelmassa, vain 59 eli yksi prosentti kaikkien puolueiden teksteissä. Peräti 3605 eli 2/3 lekseemeistä esiintyy vain yhden puolueen ohjelmissa, mikä vihjaa että ohjelmien väliset sanastolliset erot olisivat erittäin suuret. Tätä vaikutelmaa vääristävät kuitenkin tekstien pituuserot, erityisesti KD:n ohjelma, jonka osuus kaikista saneista on 43,2% ja lekseemeistä 36,4%.

Vertailemme seuraavaksi (ks. taulukko 2) pareittain, kuinka suuri prosenttiosuus puolueen lekseemeistä esiintyy muilla puolueilla.

KD:n 3579 lekseemistä siis 1028 eli 28,7% esiintyy myös vihreillä, ja kääntäen vihreiden 1808 lekseemistä 1028 eli 56,9% esiintyy myös KD:lla.

Mitä enemmän lekseemejä jollakin puolueella A on puolueeseen B verrattuna, sitä enemmän B:n lekseemejä löytyy A:n ohjelmasta, ja kääntäen, sitä vähemmän A:n lekseemejä löytyy B:n ohjelmasta. Siten PS:n sanoista 71,5% löytyy KD:ltä, kun KD:n sanoista vain 7,5% löytyy perussuomalaisilta. Tämän takia kovin eripituisten ohjelmien keskinäinen vertailu on mielekästä vain lyhyemmän tekstin näkökulmasta. Siten niistä noin 100 PS:n lekseemistä, jotka eivät esiinny KD:n pitkässä ohjelmassa, mm. seuraavat viestivät PS:n eräistä painopisteistä ja tyylikeinoista KD:ihin verrattuna:

aluepolitiikka, asumistuki, byrokraatti, eläkeasia, eläkepolitiikka, epäinhimillinen, eu-kriittinen, hallintomenettelylaki, joutenolo, kädenpurius, kantelu, kaventava, ketjuttaminen, korkotukilaina, kotiäiti, kotityö, kurssittaminen, mielipidemonopoli, mielipideväylä, oikeusasiamies, oikeuskanslerinvirasto, pankki, peruselintarvike, perustuslakituomioistuin, pieneläke, pienyrittäjä, pikakäännyttäjä, poliisinvirka, puoluetuki, rikosuhri, työvoimakoulutus, vaaliliittosääädös, vakuutusyhtiö, valtamonopoli, valtapuolue, velvoitettyöllistäminen, ylisuuri

Jokseenkin samanpituisten ohjelmien painotuseroja muihin puolueisiin verrattuina voi todeta molempiin suuntiin. Tällaisia lekseemimäärien osalta toisilleen läheisiä pareja ovat RKP-Vas, Vas-Kok ja Kok-Kesk.

Vas:lla ja Vihr:illä on selkeästi enemmän yhteistä (57,1%) kuin RKP:llä ja Vihr:illä (51%). Vas ja

RKP ovat leksikaalisesti yhtä lähellä kokoomusta, mutta Vas on lähempänä SDP:tä (28%–24,7%). Kok on selkeästi lähempänä KD:tä, RKP:tä, Kesk:aa ja PS:ää kuin Vas on (69,9%–59,1%, 44,8%–38,5%, 41,5%–31,6%, 19%–16%). Kok:n ja Kesk:n välillä on vain vähän eroja suhteessa muihin puolueisiin, Kok silti lähempänä KD:tä ja Kesk lähempänä SDP:tä.

Seuraavaksi selvitämme yksityiskohtaisesti toisaalta kaikkien tai melkein kaikkien käyttämiä lekseemejä, toisaalta yhdelle puolueelle uniikkeja lekseemejä.

Kaikkien tai 7/8 puolueiden käyttämät lekseemit

On siis 59 lekseemiä, jotka esiintyvät kaikissa kahdeksassa ohjelmassa. Kun pois jätetään yleisimmät, missä tahansa tekstilajissa esiintyvät sanat (*että, ja, myös, ne, niin, olla, se, sekä* jne.), kaikilla puolueilla esiintyvien 46 poliittisesti relevantin lekseemin aakkosellinen luettelo on tämä:

demokratia, edellytys, ehto, ei, elämä, etu, Eurooppa, henkinen, hyvä, ihminen, jäsen, kaikki, kansainvälinen, kansalainen, kehittää, koko, käyttö, lisätä, luoda, maa, merkitys, oikeus, oma, osa, osallistua, parantaa, perhe, perusta, pitää, politiikka, päätöksenteko, saada, sosiaalinen, sukupolvi, Suomi, talous, tarve, toimia, turvallisuus, turvata, työ, työelämä, uusi, valtio, voida, yhteiskunta

Pelkästään tätä suomalaisen politiikan ydinsanastoa käyttämällä, tiivistämme puolueiden yhteisen sanoman fiktiiviseen ohjelmaan:

Ihminen on yhteiskunnan ja perheen jäsen ja myös kansalainen. Kaikkien kansalaisten edellytykset osallistua yhteiskunnan päätöksentekoon on turvattava. Pidämme perhettä yhteiskunnan henkisenä ja sosiaalisena perustana. Hyvä elämä edellyttää sosiaalista turvallisuutta. Valtio voi parantaa sen ehtoja, mutta ei vastata kaikesta. Työ ei ole koko elämä, mutta ihmisellä on oikeus työhön. Demokratiaa lisäämällä luomme uuden politiikan, joka kehittää taloutta ja työelämää, lisää sukupolvien oikeuksia ja toimii myös kansainvälisen turvallisuuden hyväksi. Suomen etu on koko Euroopan kehittäminen.

Seitsemällä puolueella (siis kaikilla paitsi yhdellä) esiintyviä sanoja on 106, joista seuraavat 90 ovat poliittisesti relevantteja. Kiintoisimpien kohdalla olemme merkinneet, miltä yhdeltä se puuttuu.

aito, antaa, arvo, asema, asettaa, avoin, edellyttää, edistää, elää, erityinen, hyvinvointi (ei PS), ihmisoikeus (ei PS), julkinen, kansa (ei SDP), kansallinen, kantaa, kehittää, kehitys (ei PS), keino, kestävä (ei PS), kieli (ei SDP), korostaa, koulutus (ei SDP), kulttuuri (ei PS), kulutus (ei PS), kunnioittaa, kunta (ei Vas), kyky, käytäntö, köyhyys (ei PS), lapsi (ei SDP), luominen, luonto (ei PS), maailma (ei PS), maailmanlaajuinen, mahdollinen, mahdollisuus, ohjata, oikeudenmukainen (ei PS), oikeudenmukaisuus (ei PS), osaaminen (ei PS), ottaa, palvelu, periaate, peruspalvelu (ei Kesk), pohja, puoli, puolue, pystyä, päätös, rakentaminen, rauha (ei PS), riippua, saavuttaa, suomalainen (ei SDP), taata, taloudellinen, tarvita, tasa-arvo (ei PS), tasa-arvoinen (ei PS), tavoite, tehdä, tehokas, tieto (ei PS), toimeentulo (ei Kesk), toiminta, toimiva, toteutua, tukea, tulla, tuottaa, turvallinen, työnteko, tärkeä, unioni (ei SDP), vahva, valinta, valita, vapaus (ei PS), vastata, vastuu (ei PS), voimavara, välttämätön, yhdistyä, yhteinen, yhteistyö (ei SDP), yhteisö (ei PS), yhteisöllisyys (ei PS), ympäristö (ei PS), yrittäjä (ei Vas)

63 tapauksessa eli 2/3:ssa PS on se puolue, jolta sana puuttuu. Osaksi tämä johtuu PS:n tekstin lyhydestä, mutta toisaalta PS:ltä puuttuvien sanojen luettelo myös heijastaa populistisluonteista agenda.

Mainittujen 165 yleisimmän sanan käytössä voi olla suuret puolueiden väliset erot sen mukaan, mitä puolueen ideologiassa ja toimintaohjelmassa painotetaan. Seuraavaksi esittelemme merkittävimmät leksikaaliset erot. Ensin mainitaan sulkeissa, montako sanaa on 7 tai 8 kertaa esiintyneistä, joita tämä puolue käyttää eniten, ensimmäisessä esimerkissä (7); kaikkia sanoja ei esitetä, vaan kärkipään selkeimmät. Sitten mainitaan sana (*tulla*), sitä eniten käyttävä puolue (kd), vähiten käyttävä (vas), prosentuaalinen käyttöero eniten ja vähiten käyttävän välillä (2,66%) ja lopuksi etisellä tähdelä (*sdp) se yksi puolue, joka mahdollisesti ei ole tätä sanaa käyttänyt ollenkaan. Asetamme prosentuaalisen käyttöeron minimiarvoksi 0,2.

KD (7): *tulla kd vas 2,66 *sdp, lapsi kd vas 0,36 *sdp, lisätä kd kesk 0,28, mahdollinen kd kok 0,22 *sdp, parantaa kd kesk 0,2*

KD on käyttänyt verbiä *tulla* 378 kertaa, enimmäkseen neessiivisesti (*tulee lisätä*), Vas vain kolme kertaa. *Tulla*-verbin osuus kaikista KD:n sanoista on 2,76% (376/13666), vasemmistoliitolla kolmen esiintymän osuus on 0,1% (3/2857). Erotus 2,66% on se joka mainitaan. Muiden puolueiden (SDP:tä lukuun ottamatta) osuudet ovat suurimman ja pienimmän välillä. KD:lle tyypillisiä suurkanikänsanoja ovat myös *lapsi, lisätä* ja *parantaa*. Lapsista Vas puhuu vähiten. Kaikkiaan KD:lla on niin paljon sanoja tekstissään, että ylen harvat erottuvat joukosta: painopisteet puuttuvat.

Kesk (27): *yhteistyö kesk vihr 0,93 *sdp, kestävä kesk kd 0,64 *ps, kulttuuri kesk kd 0,5 *ps, maa kesk ps 0,46, turvallisuus kesk vas 0,43, luonto kesk kd 0,43 *ps, tukea kesk sdp 0,37 *ps, elämä kesk kd 0,33, kansallinen kesk rkp 0,32 *ps, tarvita kesk kok 0,27 *sdp, kansainvälinen kesk kok 0,27, henkinen kesk vihr 0,26, maailmanlaajuinen kesk kd 0,23 *ps, luoda kesk kd 0,22, rauha kesk kd 0,21 *ps*

Keskustan arvomaailmassa korostuvat yhteistyö (18 kertaa), kestävä (kehitys), kulttuuri, maa, turvallisuus sekä alkiolaisittain luonto, elämä, kansallinen, henkinen ja rauha, mutta toisaalta myös (ehkä yllättäen) kansainvälinen ja maailmanlaajuinen. Usein näistä puhuvat vähiten PS ja KD.

Kok (24): *vastuu kok kd 0,92 *ps, kehittää kok sdp 0,65 *ps, unioni kok rkp 0,61 *sdp, tavoite kok rkp 0,47 *ps, ympäristö kok kd 0,43 *ps, osaaminen kok vas 0,43 *ps, oma kok rkp 0,43, arvo kok kd 0,43 *ps, kehittäminen kok vihr 0,40, periaate kok sdp 0,34 *ps, politiikka kok kd 0,32, kunta kok kesk 0,29 *vas, toimia kok kd 0,28*

Vastuu painaa kokoomusta selkeästi enemmän kuin muita; Kok puhuu siitä 28 kertaa, KD 11 kertaa, Vas viisi kertaa. Muuten Kok on kehittämis-, osaamis- ja arvopuolue. Kunnat Kok mainitsee 9 kertaa, Kesk vain kerran ja SDP kaksi. Myös Euroopan unionista Kok puhuu eniten (17 kertaa). Ainoana SDP ei mainitse unionia ollenkaan.

PS (35): *olla ps kesk 6,7, ei ps kesk 1,32, puolue ps kd 0,89 *kok, saada ps kok 0,81, suomalainen ps kd 0,68 *sdp, asema ps rkp 0,60 *sdp, tehokas ps vihr 0,58 *sdp, valtio ps vas 0,57, kansa ps kd 0,47 *sdp, turvata ps vas 0,41, taata ps kd 0,41 *sdp, päätös ps kd 0,30 *vas, osallistua ps vihr 0,3, ehto ps vihr 0,29, yritys ps kok 0,28 *vas, tarve ps kesk 0,26, perhe ps kesk 0,26*

PS:n ohjelman selvin tyylipiirre on toistuvat toimintaohjeet tyyppiä *on lisättävä*. *Olla*-verbi esiintyy 53 kertaa 624 saneen tekstissä, 8,49%. Vähiten *olla*-verbiä käyttää Kesk, 1,79%. Ero on hätkähdyttävät 6,7%. Vas ja Vihr käyttävät myös *olla*-verbiä runsaasti, yli 6%. Myös kieltoja (*ei*) PS antaa tuntuvasti enemmän kuin muut, tässäkin Kesk on pidättyvin. PS korostaa identiteettiään käyttämällä toistuvasti muotoa *puolueemme*. Kansallismielisyyteen viittaavat sanat *suomalainen, valtio* ja *kansa* ovat ahkerassa käytössä.

RKP (16): *koulutus rkp kesk 0,3 *sdp, oikeudenmukaisuus rkp *ps 0,26, kieli rkp kd 0,18 *sdp, ihmisoikeus rkp kd 0,18 *ps*

RKP:n sanaprofiili poikkeaa muista siinä, että kärjessä on useita kielioppisanoja (*ja, joka, että, kuin*), mikä viittaa raskaaseen virkerakenteeseen (tästä enemmän artikkelissamme Karlsson ja Wi-berg (2010)). Lievästi RKP profiloituu koulutuksen, oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien ja tietenkin kieliasioiden puolestapuhujana, mutta erot muihin eivät ole kovin suuria. SDP puhuu vain ohimennen koulutusmahdollisuuksista ja kieliasioita se ainoana ei mainitse ollenkaan.

SDP (31): *ihminen sdp kd 1,36, yhteiskunta sdp kd 1,23, yhteisö sdp vas 1,15 *ps, oikeus sdp kd 1,13, vapaus sdp kd 0,82 *ps, hyvinvointi sdp vas 0,7 *ps, työ sdp kd 0,44, kansalainen sdp kd 0,44, taloudellinen sdp vas 0,40 *ps, yhteisöllisyys sdp vihr 0,40 *ps, perusta sdp vihr 0,32, yhteinen sdp kd 0,31 *ps, etu sdp vas 0,31, palvelu sdp kesk 0,28 *ps, tasa-arvoinen sdp kd 0,23 *ps*

Yhteisöllisyyden eetos on SDP:n tunnusmerkki: ihminen, yhteiskunta, yhteisö, oikeus, vapaus, hyvinvointi, työ, kansalainen, yhteisöllisyys, perusta, yhteinen, tasa-arvoinen. Useiden alkupään sanojen prosenttiosuudet ovat huomattavan korkeita.

KD jää taas usein suhteellisesti pienimmäksi käyttäjäksi.

Vas (20): *kaikki vas sdp 0,87, demokratia vas kd 0,86, maailma vas kd 0,68 *ps, talous vas kok 0,62, tasa-arvo vas kd 0,58 *ps, kehitys vas kd 0,55 *ps, edistää vas vihr 0,47 *ps, vastuullinen kesk kd 0,38 *sdp, työelämä vas rkp 0,38, oikeudenmukainen vas kd *ps,0,37 julkinen vas kok 0,26 *ps, toimeentulo vas kd 0,22 *kesk, sosiaalinen vas ps 0,22, avoin vas kd 0,16 *ps*

Vas:lla pyrkimys inklusiivisuuteen näkyy *kaikki*-sanan suosiossa: kaikkien vapaus, kaikkea yhteiskunnan toimintaa, kaikki yhteisöt, kaikkien ihmisten, kaikkien osallisten, kaikki rajat ylittävä, kaikkia maailman ihmisiä. Muut suosikkisanat ovat osaksi päällekkäisiä SDP:n kanssa (oikeudenmukainen, tasa-arvo, talous), osaksi tämän ilmiömaailman astetta konkreettisempia edustajia: *työelämä, julkinen, toimeentulo*. Sanaa *demokratia* Vas käyttää 25 kertaa, vrt. Kesk ja PS 1, KD 2, SDP 7, RKP 8, Kok 9 ja Vihr 31.

Vihr (7): *myös vihr ps 0,69, voida vihr kesk 0,5, tai vihr kesk 0,44 *ps, hyvä vihr ps 0,43, erityinen vihr rkp 0,2 *sdp, antaa vihr kok 0,2 *vas*

Vihreiden luettelo on yllättävä. Siinä on kaikkiaan vain seitsemän sanaa, joista kuusi ylittää yli asetetun erottelurajan 0,20%, ja nämä ovat kaikki kielioppisanoja tai yleispiirteisiä verbejä tai adjektiiveja. Vihreidenkin pitkäköstä ohjelmasta puuttuu KD:n tapaan fokus, toistuvat perusajatukset, jotka selkeästi erottaisivat heidät muista. Ylipitkät ohjelmat eivät siis hahmotu painopisteiltään.

Uniikkilekseemit

Miten paljon eri puolueilla on uniikkisanoja eli mikä on vain yhdellä puolueella esiintyvien lekseemien lukumäärä?

Uniikkilekseemeistä 2099 eli melkein 60% löytyy KD:ltä. SDP poikkeaa sanastoltaan vähiten muista eli on stereotyyppisin, jos mittarina on uniikkilekseemien osuus kaikista lekseemeistä.

Seuraavaksi esittelemme puoluekohtaisesti tyypillisen joukon uniikkilekseemejä, jotka erityisesti valottavat puolueen profiilia. Luettelemme kaikki

Taulukko 3. Uniikkilekseemien puoluekohtainen osuus kaikista lekseemeistä.

	uniikit	%	kaikki	uniikit/kaikki
KD	2099	58,3	3579	0,59
Vihr	573	15,9	1808	0,32
RKP	277	7,7	1032	0,27
Vas	220	6,1	986	0,22
Kok	138	3,8	819	0,17
Kesk	137	3,8	716	0,19
PS	80	2,2	376	0,21
SDP	79	2,2	512	0,15
summa	3603	100,0	9828	

yleisimmät uniikkilekseemit, harvinaisemmista on valikoima. Luvut tulkitaan siten, että KD:lla sana *kristillisdemokraatti* esiintyy 47 kertaa (0,34% KD:n saneista). Jos kahden luvun perässä seuraa sanoja joilla ei ole lukuja, näillä sanoilla on sama frekvenssi ja % kuin edellisellä lukusarjalla. Siten KD:lla sana *ikäluokka* esiintyy 6 kertaa (0,04%) ja samoin lekseemit *laitoshoido* ja *lukio*. Sanan *biodiesel* frekvenssi on 5 (0,04%), samoin *hoitovapaa*, *kansanopisto ... työpajatoiminta*, *auto* 4 (0,03%) jne.

KD: *kristillisdemokraatti* 47 0,34, *euro* 25 0,18, *vaalikausi* 20 0,15, *kokonaisvaltainen* 12 0,09, *kd* 11 0,08, *alkoholi* 10 0,07, *vienti* 9 0,07, *lasku*, *vähennys* 8 0,06, *vanhustenhuolto* 7 0,05, *perusopetus* 7 0,05, *ikäluokka* 6 0,04, *laitoshoido*, *lukio*, *biodiesel* 5 0,04, *hoitovapaa*, *kansanopisto*, *Kela*, *kotimaa*, *kouluttaa*, *kuntatalous*, *mielenterveysongelma*, *monilapsinen*, *omaishoitaja*, *oppisopimuskoulutus*, *sosiaalitoimi*, *tupakka*, *työllisyysaste*, *työpajatoiminta*, *auto* 4 0,03, *energiakäyttö*, *huoltaja*, *kansaneläke*, *kotipalvelu*, *lääkäri*, *oleskelulupa*, *opintotuki*, *perhehoito*, *peruskoulutus*, *pk-yritys*, *puu*, *suuruinen*, *sähkö*, *tasokorotus*, *tutkinto*, *työttömyysturva*, *työvoimapula*, *vakinaistaa*, *vankila*, *voimalaitos*, *USA*, *Vanhanen*, *abortti* 3 0,02, *alaikäinen*, *alkoholijuoma*, *avohoido*, *avopalvelu*, *bioenergia*, *bkt*, *elinkeino poliittinen*, *elintapasairaus*, *eläkejärjestelmä*, *eläkkeensaaja*, *erikoissairaanhoito*, *hoitaja*, *hoitohenkilökunta*, *ikäihminen*, *investointiavustus*, *jättemäärä*, *kokonaisvient*, *koulukiusaaminen*,

koulutustarve, *kulttuuritausta*, *kuntakoko*, *lääke*, *mielenterveys*, *pelletti*, *perhepolitiikka*, *puuhake*, *päihteidenkäyttö*, *rahoituspohja*, *saastuminen*, *saattohoito*, *tasausjärjestelmä*, *terveydenhoito*, *terveyskeskus*, *tuontienenergia*, *turve*, *työllistämistuki*, *työterveyshuolto*, *uusintarikollisuus*, *vaikeavammainen*, *verovähennysoikeus*, *vuorotteluvapaa*, *ydinvoimala*, *yleissivistävä*

KD:n ohjelmassa käsitellään valtavaa määrää asioita, mutta uniikkilekseemeistä huomattava osa liittyy sosiaaliin tai fyysisiin ongelmiin: alkoholiin ja muihin päihteisiin, tupakkaan, hoivaan, mielenterveyteen, rikollisuuteen, vankilaoihoihin, vanhuksiin ja eläkeläisiin.

Kesk: *keskusta* 10 0,56, *luonnontaloudellinen* 4 0,22, *luonnonmukainen* 3 0,17, *ehyt*, *eheys*, *aatepuolue* 2 0,11, *Alkio*, *edistysellinen*, *elämänkaari*, *Kekkonen*, *koululaitos*, *laaja-alainen*, *Santeri*, *sivistysliike*, *sivistysyhteiskunta*, *sovinto*, *Urho*, *arktinen* 1 0,06, *Baltia*, *elostelumuo*, *kierrättää*, *korporaatiovalta*, *maakunnallinen*, *maanpuolustustahto*, *naapurisuhte*, *omistajuus*, *omistusoikeus*, *osuustoiminta*, *porvarillinen*, *talonpoikaisu*, *juuri*, *viljellä*, *viljeleminen*, *yleispuolue*

Kesk kumartaa muita enemmän menneiden aikojen suurmiehille, mm. Alkiolle ja Kekkoselle. Muuten uniikkilekseemit liittyvät konservatiivisiin perusarvoihin: porvarillisuuteen (ainoana eksplisiittisesti), maakuntiin, maanpuolustustahtoon, omistusoikeuteen, luonnontaloudellisuuteen ja talonpoikaisuuteen. Agraariuteen liittyviä sanoja on yllättävän vähän; Kesk ilmoittaa ainoana olevansa yleispuolue. Kesk on myös ainoa, joka painottaa hyviä naapurisuhteita Baltian maihin. Varsinaisia poliittisia vastustajia Kesk ei yksilöi.

Kok: *kokoomus* 35 1,27, *välittäminen* 7 0,27, *luku* 6 0,23, *aloitteellinen* 3 0,08, *ilmapiiri*, *ajankukainen* 2 0,08, *kannustavuus*, *kokoomusaate*, *kokoomuslainen*, *uudistaja*, *aatehistoria* 1 0,04, *aatehistoriallinen*, *elintarvikeomavaraisuus*, *integraatio*, *isänmaanrakkaus*, *kansainvälisyys*, *keskustaoikeistolainen*, *konservatiivinen*, *kulttuurrielämä*, *lahjomaton*, *lapsimyönteisyys*, *oppositio-ase*, *perusvapaus*, *puolustaminen*, *riskinotto*, *sivistyspääoma*, *sosiaalireformismi*, *suomalaisuusliike*, *suva*, *tulevaisuuspuolue*, *työssäkäyn-*

ti, ulkomaalaispolitiikka, uudelleen kokoaminen, uudistamispolitiikka, uudistusmielisyys, verotus-oikeus, verotusratkaisu, yhtenäisyys

Kok asemoi itsensä keskustaoikeistolaiseksi kansanpuolueeksi. Kok tähdentää monella tapaa ajan-tasaisuutta: puolue välittää ja on aloitteellinen, ajanmukainen, sosiaalireformistinen ja uudistus-mielinen, harjoittaa uudistamispolitiikkaa jne. Sana *konservatiivinen* esiintyy kokoomuksella ker-ran, mutta yhteydessä, missä tähdennetään liberaalisten arvojen tärkeyttä. Kok puhuu ainoana isän-maanrakkaudesta. Kok on yksi harvoja, joka ei sano uskonnosta mitään. Kokoomuksen klassi-sesta profiilista ei siis ole paljoakaan jäljellä. Kok ei mainitse mahdollisia vastustajiaan.

PS: *perussuomalainen 9 1,44, teettäminen 2 0,32, tehon, velvoitetyöllistäminen, EU-krii-tinen 1 0,16, asumistuki, byrokraatti, elinkeino-vapaus, eläkepolitiikka, hallintomenettelylaki, kansallismielinen, kantelu, ketjuttaminen, kor-kotukilaina, kotiäiti, kultainen, kädenpuristus, lastenhoito, luottokelvoton, maksurasite, miel-i-pidemonopoli, mielipideväylä, oikeusasiamies, oikeuskanslerinvirasto, perhekäsite, peruselintar-vike, perustuslakituomioistuimien, pieneläke, pien-viljelmämuotoinen, pienyritys, pikakäännyttää, poliisinvirka, puoluetuki, rehellinen, rikosuhri, ruumiillinen, saamattomuus, seuraamus, taivas, työnantajakaksu, työnantajapula, työvoima-koulutus, työvoimavaltainen, vaaliliittosäädös, vakuutusyhtiö, valtamonopoli, valtapuolue, ve-ronmaksukyky, veto-oikeus, yhteiskuntakelpoi-nen, ylisuuri*

PS:n sanojen valinta poikkeaa selkeästi muista kärjistämällä, syyttämällä ja implikoimalla sekä tunteisiin vetoamalla: EU on tehon ja saamaton byrokraattien taivas, ylisuuria eläkkeitä pitää leika-ta, turvapaikanhakijat pikakäännyttää, poliisien re-sursseja talousrikosten tutkintaan kasvattaa, rehel-linen perustuslakituomioistuimien perustaa nykyisen (implikoidusti epärehellisen) eduskunnan oikeus-asiamiesinstituution tilalle, kultaiset kädenpuris-tukset lopettaa jne. Vastustajinaan PS pitää lähinnä ylikansallisia elimiä, erityisesti Euroopan unionia. Konkreettisenä ja vetoavana poliittisena retoriik-kanä PS:n ohjelma on omaa luokkaansa.

RKP: *ruotsinkielinen 14 0,52, saaristo 6 0,22, RKP 5 0,18, kansalliskieli 3 0,11, Ahvenanmaa 2 0,07, geeniteknologia, itsehallinnollinen, kehitys-politiikka, kieliolosuhde, kulttuuri-itsehallinto, Manner-Suomi, priorisoida, riisto, suomenruot-salaisuus, uussuomalainen, yksikielinen, alku-väestö 1 0,04, autonomia, ekosysteemi, folktinget, itämerenmaa, jätteenkäsittely, kannustin-loukku, kielellinen, kielinäkökulma, kieliryhmä, maaseutuelinkeino, monikielinen, omakielinen, pistekirjoitus, pohjoismaisuus, poliisiviranomai-nen, raittiuspöytäkirja, rannikko, rotu, ruotsalai-nen, saamenkielinen, saaristokalastus, suomen-kielinen, tasa-arvopöytäkirja, transatlanttinen, turvapaikkasääntö, tv-toiminta, viittomakieli, vähemmistöryhmä, väkijuoma, ydinase, yhdis-tyselämä, yksinhuoltajaperhe, yksityisomistusoikeus, yliopistoverkosto, ympäristökasvatus, ympäristökuormitus, ympäristötuki*

RKP:n sanallinen ominaispainotus rakentuu kieliasioiden sekä ruotsinkielisten pääasiallisten asuinseutujen ympärille: ruotsinkielisyys, kaksikielisyys, kansalliskielet, kieliolosuhteet, folktinget, kielinäkökulma, kieliryhmät, monikielisyys, oma-kielisyys, saamen- ja viittomakielisyys, vähemmistöryhmät, Ahvenanmaa, rannikko, saaristokalastus ym. Vastustajia RKP ei mainitse.

SDP: *sosialidemokratia 14 1,01, menettelytapa 3 0,25, sosialidemokraattinen 2 0,17, alistussuhde 1 0,08, antiikki, edistysaate, eduntavoittelu, ennako-luulo, epätoivo, filosofia, henkilöstövastuu, huma-anisuus, internationalismi, joukkoliike, kai-puu, kauppatavara, kommunismi, konservatismi, kulttuurikansalainen, parlamentarismi, periytyä, piittaamattomuus, sisältörikas, sopimustoiminta, sopimusturva, sortaja, suvaitsemattomuus, tuotantomenetelmä, työmarkkinasopimus, työolo, työväenpuolue, unelmoida, vapausliike, vapaus-oikeus, vastuuntuntoinen, vieras, voitontavoitte-lu, vähimmäisturva, ylitiöliberalismi*

SDP:lle ominainen leksikaalinen maailma on abstraktinen, globaalinen, ylevän filosofisuonteinen mutta samalla tunteellinen: antiikki, edistys, filosofia, humanisuus, internationalismi, turvallisuuden kaipuu, unelmointi paremmasta elämästä, oikeus sisältörikkaaseen työhön, kansanvallan mo-

nikerroksisuus. SDP:n keskeisiksi vastustajiksi nimitetään erityisesti konservatismi, yltiöliberalismi ja tarkemmin yksilöimättömät sortajat.

Vas: vasemmistoliitto 41 1,43, vasemmisto 22 0,76, globaalikapitalismi 14 0,49, hyvinvointivaltio, demokratiakulttuuri 5 0,17, kansalaisliike, kapitalistinen 4 0,14, liberalismi 3 0,1, uusliberaali, vasemmistolainen, eriarvoistuva 2 0,07, hoivatyö, sopimustyhteiskunta, vallankumous, varallisuusero, vasemmistoliike, vastavoima, ympäristötietoinen, alasajopolitiikka 1 0,03, ansiosidonnainen, demokratisoiminen, feministinen, globaalikapitalistinen, globaalipolitiikka, humanismi, ihmisoikeussopimus, isänmaa, jyrkkä, kansallisuusviha, kauppajärjestelmä, kulttuuritarjonta, kuluttajaliike, lakko-oikeus, lapsityö, maahanmuuttajapolitiikka, markkinamaailma, militarismi, pakkotyö, palkkatyöyhteiskunta, pienipalkkainen, progressiivinen, punavihreä, pörssi-yhtiö, räikeä, siirtolainen, SKDL, solidaarisuusmalli, sosiaalipolitiikka, soviniismi, sukupuolirakenne, suuryhtiö, tasa-arvotavoite, tavarapaljouus, totalitarismi, toveruus, työelämäkysymys, työläinen, työmarkkinajousto, uskonnottomuus, uusliberalismi, vallankäyttö, vammaispolitiikka, vapauskäsitys, vasemmistopolitiikka, veroparatiisi, vuokratyö, yksityisomaisuus, ympäristötietoisuus, yritysdemokratia

Vasemmistoliitto viljelee runsaasti klassista vasemmistoretoriikkaa: polarisoitunut oikeisto/vasemmisto-ero, eriarvoistuminen, demokratiakulttuuri, demokratisoiminen, yritysdemokratia, (globaali)kapitalismi, pakkotyö, solidaarisuusmalli, suuryhtiöt, toveruus, työläinen. Vas puhuu selkeästi muita enemmän demokratiasta. Kommunismi tai kommunistit eivät tule esille, mutta feministinen ajattelu mainitaan myönteisesti. Vastustajiksi Vas nimeää erityisesti globaalikapitalismin, pääoman omistajat ja uusliberalismin.

Vih: perustulo 14 0,22, elämänlaatu 5 0,08, feminismi 5 0,08, toimivalta 4 0,06, epäeettinen 3 0,05, harrastaa, katkaista, pehmeä, rakennemuutos, tasaveroinen, BKT 2 0,03, asepalvelus, demokraattisuus, demokratisoida, energiankulutus, globaalidemokratia, globalisaatiokehitys, ideologia, ilmastopolitiikka, kidutus, lapsikauppa, luomu, pätkätyöläinen, ravinne, sateenkaariperhe,

sinkkuus, sukupuolikiintiö, sukupuolittua, sukupuolivaikutus, syrjivä, tartuntatauti, tutkija, uni-velka, uskallus, vaihtaa, varovaisuusperiaate, yhteiskuntasopimus, yksilönvapaus, yksityisautoilu, ympäristöjärjestö 1 0,02, ympäristökuorma, ympäristöteknologia, ympäristöteko, ympäristötuho

Vihreillä on runsaasti ympäristöön ja ilmastoon liittyviä uniikkileksemejä kuten energiankulutus, ilmastopolitiikka, luomu, yksityisautoilu, ympäristökuorma, ympäristönsuojeluyhteistyö, ympäristöteknologia, ympäristöteko ja ympäristötuho. Näitä olisi vielä huomattavasti enemmän, elleivät useimmat muut puolueet olisi vaivihkaa ottaneet agendoihinsa runsaasti alun perin vihreiden esille ottamia aiheita. Toinen selkeä vihreä painopiste on sukupuolten ja seksuaalisten vähemmistöjen tasa-arvo: feminismi, sinkkuus, sukupuolikiintiö, sukupuolittua, sukupuolivaikutus, sateenkaariperhe.

Tekemisverbit

Verbit ilmaisevat tiloja ja tekemisiä. Ne toimivat lauseiden rakenteen ja merkityksen napoina. Poliittisissa teksteissä pyritään vaikuttamaan ja muuttamaan maailmaa. Analysoimme tässä tarkemmin viittä poliittisesti keskeistä verbiryhmää, joille annamme nimet A, B, C, D, E. Eräiden ryhmien väliset rajat eivät ole selviä, mutta perusdistinktiot pätevät kuitenkin.

Ryhmän (A) verbit ilmaisevat jonkin materiaallisen hyvän antamista, lisäämistä, kohdentamista. Tyypillisiä esimerkkejä ovat:

(A) antaa, jakaa, kohdentaa, korottaa, käynnistää, laajentaa, lisätä, luoda, ohjata, osoittaa, panostaa, perustaa, pidentää, rahoittaa, rakentaa, resursoida, sijoittaa, suunnata, vahvistaa, voimistaa (n = 20)

Ryhmän (B) verbit ilmaisevat muunlaisen positiivisen muutoksen aikaansaamista, ja (C) taas sen vastakohtaa eli vähentämistä, rajoittamista, poistamista, supistamista jne.

(B) edistää, helpottaa, kehittää, kääntää, mähdollistaa, muuttaa, parantaa, siirtää, synnyttää, syventää, tehostaa, tiivistää, tiukentaa, tyydyttää, ulottaa, uudistaa, vaihtaa, vakauttaa, va-

Taulukko 4. Eräiden verbiryhmien edustuminen.

	Σ(types)	Σ(A-E)	A	%	B	%	C	%	D	%	E	%	n(verbit)		
KD	92	812	0,11	172	21,2	170	20,9	97	11,9	150	18,5	223	27,5	2524	0,32
Vihr	70	364	0,19	96	26,4	62	17,0	30	8,2	52	14,3	123	33,8	1110	0,33
Vas	53	175	0,30	35	20,0	43	24,6	15	8,6	40	22,9	42	24,0	447	0,39
Kok	52	170	0,31	32	18,8	41	24,1	3	1,8	37	21,8	57	33,5	451	0,38
RKP	47	152	0,31	28	18,4	20	13,2	9	5,9	35	23,0	60	39,5	510	0,30
Kesk	36	102	0,35	25	24,5	11	10,8	0	0,0	19	18,6	47	46,1	293	0,35
PS	34	59	0,58	9	15,3	5	8,5	8	13,6	19	32,2	18	30,5	115	0,51
SDP	28	46	0,61	10	21,7	9	19,6	5	10,9	6	13,0	16	34,8	187	0,25

kiinnuttaa, valmistella, valtiollistaa, varmistaa (n = 22)

(C) alentaa, ehkäistä, estää, hajauttaa, hajottaa, hillitä, hylätä, keskittää, lopettaa, lyhentää, pienentää, poistaa, porrastaa, purkaa, pysäyttää, rajoittaa, supistaa, säännellä, tasata, tasoittaa, torjua, tukkia, vastustaa, vähentää (n = 24)

Ryhmään (D) kuuluvat verbit, jotka ilmaisevat puhujan tai kirjoittajan mentaalista, tunne- tai kommunikatiivista kannanottoa (verba sentiendi et dicendi). Ryhmä (E) on heterogeenisempi, sen verbit ilmaisevat (muuntyyppisiä) muutoksia tai sitoumuksia.

(D) aikoa, edellyttää, esittää, haluta, huolehtia, huomioida, hyväksyä, kannattaa, kannustaa, kantaa huolta, korostaa, kunnioittaa, sitoutua, suhtautua, suosia, taata, tahtoa, toivottaa, vaatia (n = 19)

(E) aikaansaada, aloittaa, asettaa, avata, erottaa, muodostaa, palauttaa, puolustaa, suojata, suojella, suvaita, säilyttää, tarjota, tarvita, tavoitella, tehdä, toimia, toteuttaa, tukea, turvata, vaalia, valvoa, varautua, vastata, velvoittaa, yhdistää, ylläpitää (n = 27)

Ryhmissä A–E on yhteensä 112 verbiä. Taulukko 4 näyttää, missä määrin viisi verbiryhmää edustavat puolueohjelmissä. Neljännessä sarakkeessa on tyypit /esiintymät (esim. 92/812 = 0,11).

A-verbien suurin käyttäjä on Vihr, 26%: *lisätä (n = 24)*, *luoda* 16, *antaa* 15, *vahvistaa* 8, *rakentaa*

6, ohjata 6, *panostaa* 5, *laajentaa* 5, *osoittaa* 3, *jakaa* 3, *suunnata* 2, *perustaa* 1, *pidentää* 1. PS:llä A-verbien osuus on vain 15% (n = 9).

B-verbistä käyttää eniten Vas, 24%: *edistää* 18, *kehittää* 11, *uudistaa* 3, *muuttaa* 4, *synnyttää* 2, *parantaa* 2, *ulottaa* 1 ja *syventää* 1. Jälleen PS käyttää vähiten, 8% (n = 5). Keskustan osuus on vain pari prosenttia suurempi.

A- ja B-verbien yhdistäminen antaa summittaisen kuvan puolueen anteliaisuudesta. Suurimmat luvut saavat Vas 44,6%, Vihr 43,4%, Kok 42,9%, KD 42,1% ja SDP 41,3%. PS on kirkkaasti restriktiivisin, 23,8%, ja RKP toiseksi restriktiivisin, 31%. Keskustalla on 35,3%.

Poisto- ja vähennysverbit sarakkeessa C ovat eniten PS:n suosiossa, 13%, vaikka määrät lyhyessä ohjelmassa eivät olekaan suuria: *vastustaa* 2, *lopettaa* 2, *alentaa* 2, *porrastaa* 1, *poistaa* 1. Useilla muilla näitä verbejä on 10%:n tuntumassa. Erityisen vähän niitä on kokoomuksella (n = 3; 2%) ja keskustalla, puhdas nolla. Ovatko siis Kok ja erityisesti Kesk erityisen kasvuorientoituneita, koska eivät ole supistamassa, pysäyttämässä tai leikkaamassa mitään?

PS hallitsee erittäin selvästi (-10% seuraavalla) myös mentaalis- ja emotionaalispainotteisia D-verbistä. PS:n osuus on 32%: *hyväksyä* 5, *kannattaa* 4, *taata* 3, *huomioida* 2, *edellyttää* 2, *suhtautua* 1, *kunnioittaa* 1, *haluta* 1. Pienin D-verbien osuus on SDP:llä ja vihreillä (14%), jotka tässä suhteessa ovat virkamiesmäisimpiä.

E-verbistä ovat melko neutraaleja muutos- tai sitoutumisverbejä. Ylivoimaisesti eniten niitä käyttää Kesk, 46%, joka ei käyttänyt C-verbistä ollenkaan.

Taulukko 5. Direktiivisuuden määritelmä.

rakenne	esimerkki
1 pitää + A-infinitiivi	Julkisen vallan pitää tukea heikoimpia. (Kesk)
2 tulee + A-infinitiivi	Julkisen talouden tulee olla tasapainossa. (KD)
3 täytyy + A-infinitiivi	Täytyy myös käytännössä tyydyttää molempien kieliryhmien erityistarpeet. (RKP)
4 on + passiivin VA-partisiippi	Demokratian on oltava pääoman valtaa vahvempi. (Vas)
5 preesensin passiivi	Opiskelusta ja kotityöstä palkitaan ja niihin kannustetaan. (Kok)
6 monikon 1. persoonan verbi	Vastustamme kaupunkien ja maaseudun keinotekoista vastakkainasettelua. (PS)

Taulukko 6. Direktiivien (dir) esiintymät sekä virke- ja sanekohtaiset osuudet.

	KD		Kesk		Kok		PS	
saneiden määrä, dir/saneet	13666	0,06	1792	0,05	2607	0,04	624	0,08
virkkeiden määrä	1206		180		264		77	
1. pitää tehdä	0	0,00	8	0,04	1	0,00	1	0,01
2. tulee tehdä	316	0,26	33	0,18	29	0,11	1	0,01
3. täytyy tehdä	25	0,02	0	0,00	0	0,00	0	0,00
4. on + tehtävä	273	0,23	11	0,06	46	0,17	37	0,48
5. tehdään	130	0,11	4	0,02	9	0,03	2	0,03
6. teemme	14	0,01	32	0,18	23	0,09	7	0,09
direktiivien määrä, dir/virkkeet	758	0,63	88	0,49	108	0,41	48	0,62

	RKP		SDP		Vas		Vihr		HS	
saneiden määrä, dir/saneet	2707	0,05	1187	0,02	2857	0,04	6218	0,05	757	0,00
virkkeiden määrä	241		114		293		563		75	
1. pitää tehdä	44	0,18	0	0,00	3	0,01	4	0,01	0	0,00
2. tulee tehdä	43	0,18	0	0,00	2	0,01	73	0,13	0	0,00
3. täytyy tehdä	12	0,05	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
4. on + tehtävä	12	0,05	21	0,18	72	0,25	210	0,37	0	0,00
5. tehdään	10	0,04	1	0,01	15	0,05	40	0,07	0	0,00
6. teemme	4	0,02	0	0,00	20	0,07	6	0,01	0	0,00
direktiivien määrä, dir/virkkeet	125	0,52	22	0,19	112	0,38	333	0,59	0,0	0,00

Direktiivit

Poliittisten ohjelmien luonteeseen kuuluu yhteiskunnan ja maailman muuttaminen. Tämä on mahdollista vain tekojen kautta, ja siksi direktiivien tutkiminen on tärkeää. Direktiivillä tarkoitamme toimintaohjetta, selväsanaista lupausa tehdä jotakin, tai ainakin sellaisen tavoitteen asettamista, jonka toteuttamiseen puolue sitoutuu. Mää-

rittelemme direktiivit suppeasti siten, että ne ovat helposti todettavissa kuudella rakenteellisella kriteerillä (taulukko 5).

Direktiivien kategoria voitaisiin määritellä laajemminkin, sisällyttämällä siihen kaikki propositiot, jotka ovat esim. seuraavien verbinmuotojen vaikutusalassa: *edellyttää, haluaa, hyväksyy, kannattaa, kunnioittaa, kuuluu, suhtautuu kriittisesti, tarvitsee, turvaa, vastustaa*. Nämä tuovat kuitenkin

mukanaan subjektiivisia tulkintavaikeuksia, joten pitäydymme suppeaan määritelmään.

Koska puolueiden välillä on suuret erot direktiivien käytössä, esitämme puoluekohtaiset käytännöt mainittujen kuuden kategorian mukaan. Direktiivien yhteismäärä suhteutetaan sanemäärään ja virkkeiden määrään.

Vähiten direktiivejä on SDP:llä, vain 22, kun niitä KD:lla on peräti yli 750, johon lukuun pitäisi vielä lisätä puheeksi tulevat konditionaalimuotoiset lievennetyt direktiivit. Keskiarvo on 200 ja mediaani 110. Mediaanin kohdalla ovat Kok ja Vas. Myös PS on selkeästi mediaanin alapuolella ja Vihr yläpuolella. Tekstilajien erot ilmenevät kirkkaina siinä, että HS:n uutisteksteissä ei ole ainuttakaan puheena olevaa direktiiviä.

Direktiivipitoisimmat virkkeet löytyvät pisimmistä ohjelmista, KD 0,63 ja Vihr 0,59, mutta myös lyhimmistä eli PS 0,62. Näissä yli joka toisessa virkkeessä on ilmidirektiivi, esim.:

Puhdas vesi ja riittävä ravinto ovat jokaisen oikeus. Viidesosa maapallon asukkaista kärsii nälästä ja puhtaan veden puutteesta vaikka, molempia on maailmassa riittävästi. Kehitysmaille on luotava mahdollisuudet suojella omavaraisuuttaan ruuan tuotannossa. Lisäksi paikallisille tuottajille on taattava maataloustuotteiden hinnasta riittävä osa. Maailman makean veden varannot tulee suojella maatalouden, teollisuuden ja yhdyskuntien päästöiltä. Merten luonnonvarojen liikakäytön vuoksi kalakannat ovat monilla alueilla romahtamassa. Rajoitusten lisäksi lajistoltaan tärkeille merialueille onkin luotava kokonaan kalastuksesta vapaita suojelualueita. (Vihr)

PS:llä on pitkiäkin virkkeistä virkkeeseen eteneviä direktiivien ketjuja:

Perussuomalaiset kannattavat kovia otteita rikollisuutta ja huumeita vastaan. Huumeiden hallussapidon ja käytön on aina johdettava riittävän tehokkaisiin seuraamuksiin. Vapautuville vangeille on luotava yhteiskuntakelpoisen elämän edellytykset. Poliisille on taattava riittävät määrärahat. Täyttämättä olevat poliisinvirat on täytettävä, jotta kaikkien kansalaisten turvallisuus voidaan asuinpaikasta riippumatta taata. Erityisesti poliiseja on lisättävä talousrikosten

tutkintaan. Perusteettomat, jo aiemmin turvapaikkaa hakeneet ja kielteisen päätöksen toisessa EU-maassa saaneet, turvapaikanhakijat on pikakäännytettävä. Maanpuolustus on pidettävä uskottavana, eikä puolustusvoimien määrärahoja saa harkitsemattomasti karsia. Jokaisella ihmisellä on oikeus henkiseen ja ruumiilliseen turvallisuuteen. (PS)

SDP poikkeaa muista paitsi direktiivien kokonaismäärässä myös direktiivipitoisuudessa: vain joka viides virke sisältää ilmidirektiivin. Seuraavassa katkelmassa ei ole yhtään selväsanaista direktiiviä, vaikka rivien välistä voikin lukea arvoja ja tavoitteita, joihin SDP sitoutuu:

Ihmisillä on oikeus elää vapaina riippumatta henkilökohtaisista ominaisuuksista tai taloudellisista lähtökohdista. Heille kuuluu vapaus kaikessa, mikä ei vahingoita muita ihmisiä, ympäristöä tai yhteiskuntaa. Sosiaalidemokratian tavoitteet ovat kansalaisten aineellista tasavertaisuutta ja muodollisia vapausoikeuksia syvemmällä. Valinnan mahdollisuus käytännössä, niin aineellisesti kuin henkisesti on yhtä välttämätön kuin oikeus valita. (SDP)

Teksti on enemmän kuvaileva ja teoreettisen analysoiva kuin programmaattisen iskevä. Ilmaukset kuten *on oikeus ja kuuluu* vihjailevat direktiivisuudesta olematta selväsanaista toiminnallisia ohjelmajulistuksia. Vas:lla on toiseksi vähiten ilmidirektiivejä suhteessa virkemäärään, 1/3 vähemmän kuin KD:llä, Vihr:illä ja PS:llä, mutta silti kaksi kertaa enemmän kuin SDP:llä. Monet kappaleet analysoivat taustoja eivätkä sisällä ainuttakaan direktiiviä:

Maailmankehityksen suunta muuttui ratkaisevasti 1990-luvulla, kun koko maailma avattiin kapitalistisen markkinatalouden piiriin. Kansainvälinen kauppa ja pääomaliikkeet ovat kasvaneet huimasti. Talouspolitiikan uusliberaali valtavirta uskoo markkinoiden yksinomaiseen ylivertaisuuteen ja kaiken poliittisen sääntelyn vahingollisuuteen.

Markkinoilta ei kuitenkaan koskaan löydy kaikille työtä, ei asuntoa, ei toimeentuloa, ei koulutusta, ei kulttuuria, ei hoivaa eikä lohdutusta. Markkinat vastaavat maksukykyiseen kysyntään,

mutta eivät ihmisten tarpeisiin. Pääoman rajaton vapaus markkinoilla johtaa vahvemman vallan voimistumiseen, keskittymiseen ja aidon kilpailun tukahtumiseen. (Vas)

Puolueilla on selkeän yksilölliset tyylipreferenssit direktiivisuuden ilmaisemisessa. RKP ja KD ovat ainoat, jotka ylipäättään käyttävät verbiä *täytyä* – mielletäänkö tämän verbin sävy yleisesti liian kärkeväksi? Myös verbi *pitää* on harvinainen, RKP käyttää sitä eniten. *Tulee*-verbin ylivoimainen suosija on KD, joka käyttää sitä yli 300 kertaa, ja vihreätkin yli 70 kertaa. Näitä kolmea verbiä SDP ei käytä kertaakaan. Rakenteen *on tehtävä* on direktiivisuuden yleisin ilmaisumuoto viidellä puolueella (Kok, PS, SDP, Vas, Vihr), vihreillä yli 200 kertaa.

Monikon 1. persoonan verbinmuodot luovat tekstiin aktiivisen osallistumisen vaikutelman ja tämä on keskustalla toiseksi keskeisin direktiivisuuden ilmaisemistapa, joka viidennessä virkkeessä, selkeästi muista poikkeavalla tavalla (lainausmerkit lisätty):

Yrittäjyys, yhteistyö ja sopiminen muodostavat perustan taloudelle ja työllisyydelle. ”Kehittämme” eettisesti kestäväää markkinataloutta. ”Kannatamme” yksityistä omistusoikeutta ja ”paran-

namme” yrittäjyyden menestymisen edellytyksiä koko maassa. ”Tarvitsemme” lisäksi osuustoimintaa ja valtion yrityksiä. Suosimme suomalaista omistusta, ”kannustamme” suomalaisia omistajuuteen ja ”rohkaisemme” yritysten sijoittumista Suomeen. (Kesk)

Vähemmässä määrin myös Kok, PS ja Vas käyttävät mon. 1. persoonaa. SDP:ltä ainoana tämä puuttuu kokonaan, mikä myötävaikuttaa tämän ohjelman abstraktiuteen.

Yhteenveto

Yleisellä tasolla puolueohjelmissa on paljon samaista, joka liittyy perustaviin ilmiöihin ja perusarvoihin, esim. demokratiaan, osallistumiseen, perheeseen, vastuullisuuteen, yhteisöllisyyden korostamiseen, hyvään elämään ja työllisyyteen. Toisaalta puolueohjelmat eroavat sisällöllisesti ja kielellisesti toisistaan monin tavoin. Ainakaan ohjelmatekstien osalta puolueet eivät ole samankaltaisia, vaan niistä jokaisella on omien periaatteidensa ilmaisemisen omaleimainen kielellinen muoto. Puolueohjelmat eivät käsittele samoja aiheita, vaan jokaisella niistä on oma profiilinsa. Puolueilla todellakin on eroja.

KIRJALLISUUS

- Aarnio, Eeva (1998): *Päämäärät liikkeessä: puolueohjelmien kirjoittamisen muuttuvat merkitykset Suomessa 1950-luvulta 1990-luvulle*. SoPhi ja Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Borg, Olavi (1965): *Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880–1964*. WSOY: Helsinki.
- Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. SKS: Helsinki.
- Mickelsson, Rauli (2007): *Suomen puolueet: historia, muutos ja nykypäivä*. Vastapaino: Tampere.
- Karlsson, Fred ja Matti Wiberg (2010): Puolueohjelmien kielellinen kompleksisuus. Ilmestyy *Sananjalassa* 52.

- Paastela, Jukka ja Heikki Paloheimo (toim.) (2006): *Suomen puolueiden periaateohjelmat: ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*, moniste, Tampereen yliopiston Poliitiikan tutkimuksen laitos: Tampere.
- Paloheimo, Heikki ja Tapio Raunio (toim.) (2008): *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*, WSOY: Helsinki.
- Rantala, Onni (1981): *Suomen puolueiden muuttuminen 1945–1980*, Valtio-opillisia tutkimuksia Turun yliopisto n:o 40, Turun yliopisto: Turku.
- Sundberg, Jan (1996): *Partier och partisystem i Finland*, Schildt: Esbo.